

Seminární práce

Analýza časopisu

The Journal of Economic History

Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity

Brno

14. 11. 2015

Irena Ivičičová

1. Úvod

The Journal of Economic History je anglický historický časopis vydávaný univerzitou v Cambridge. Zsvěcen multidisciplinárnímu studiu historie a ekonomie je bodem zájmu nejen autorů zabývajících se historickou ekonomii, ale také těm, kteří pracují v oblasti sociologie a demografie.

2. Zaměření časopisu a základní charakteristika

Časopis *The Journal of Economic History* má velmi široké pole působnosti nejen v oboru ekonomie a historie, ale také v oblasti metodologie a geografie. Témata, kterým se autoři článků věnují, se týkají peněz a bankovníctví, obchodu, výroby, technologií, transportu zboží, průmyslu, zemědělství, práce, demografie, vzdělávání, ekonomického vzrůstu a v neposlední radě také vládních nařízení a regulací, v souvislosti s těmito pojmy. Kromě toho také rozsáhlý přehled recenzí knih vydávaných v každém díle udržuje čtenáře v povědomí o nejnovějších pracích v oblasti historické ekonomie. Časově se pohybuje těžiště zájmu toho časopisu zhruba v období pozdního novověku, ale hlavně moderních dějin.

Časopis vychází za spolupráce organizace EHA¹ a univerzity v Cambridge. Sdružení EHA spojuje historiky zabývající se dějinami ekonomie. Každoročně organizuje několik konferencí a meetingů. Články, které časopis *The Journal of Economic History* publikuje, jsou výsledkem práce členů EHA. Jednou z hlavních činností sdružení je totiž vydávání právě tohoto časopisu.

Univerzita v Cambridge přispívá samotným tiskem časopisu. Ve svém vlastním univerzitním nakladatelství Cambridge University Press se stará o fyzickou existenci periodika.

3. Editoři

Hlavními editory jsou američtí historikové Paul W. Rhode a Ann M. Carlos. Profesor Paul W. Rhode působí na univerzitě v Michiganu a zajímá se o fungování ekonomiky a marketingu v historii, zvláště v tzv. Tichomořském regionu². Je spoluautorem řady publikací, které se týkají těchto témat. Profesorka Ann. M. Carlos vystudovala univerzitu v Dublinu a nyní je děkankou Oddělení Sociálních Studií na Univerzitě Boulder v Coloradu. Blíže se specializuje na ekonomické chování lidí v Kanadě v období novověku i v období moderních dějin.

Na vydávání časopisu se však podílí mnohem širší zástup editorů, přičemž většina z nich působí v USA. Mezi editory jsou také historikové z Německa, Francie, Kanady a Velké Británie. Hlavními editory knižních recenzí jsou John Murray z Tennessee a Carol H. Shiue z Colorada.

¹ EHA – Economic History Association – Sdružení ekonomické historie

² Pojem Tichomořským region označuje státy, ležící na západním pobřeží USA, mající přístup k Tichému oceánu. Jedná se tedy o Kalifornii, Oregon a Washington. Do tohoto regionu spadá také Aljaška a Havajské ostrovy.

4. Periodicita vydávání, záměry a dostupnost časopisu

The Journal of Economic History vychází za spolupráce univerzity v Michiganu (University of Michigan) a Cambridgeského nakladatelství CUP³ od roku 1940. Zpočátku vycházela dvě až tři čísla periodika ročně, a to v květnu, v listopadu a v prosinci. Později se přešlo na čtyřměsíční prodlevu. Dodnes vychází časopis čtyřikrát do roka, to znamená se čtvrtletní periodicitou, a to vždy v březnu, v červnu, v září a v prosinci. K jednotlivých vydáním najdeme samozřejmě také příslušná supplementa.

V neposlední řadě bych ráda věnovala pár řádků zmínce o poslání a záměrech tohoto periodika. Lze říci, že časopis *The Journal of Economic History* je jakýmsi interdisciplinárním souhrnem výstupů historiků zabývajících se ekonomikou v minulosti a dalšími sociologickými a demografickými tématy, které s ekonomickým chováním lidí souvisí, přičemž si klade za cíl informovat badatele prostřednictvím historie také o dějinách jiných sociálních jevů z oblasti demografie, marketingu, sociologie aj. a dále také o možných metodách zkoumání a možných způsobech nahlížení na dané problémy v oblasti, kde se střetávají tyto obory s dějinami. Záměrem je tedy, vedle prohlubování historických poznatků, také propojování a interakce s dalšími obory. Takovýmto přístupem a konkrétním interdisciplinárním zaměřením je časopis jakousi výjimkou mezi ostatními ryze historickými periodiky.

V každém vydání najdeme většinou vždy studie, knižní recenze a poznámky editorů či redakce k příslušnému vydání. Článků je obvykle okolo deseti a počet knižních recenzí je velmi variabilní (5 – 10).

Dostupnost periodika není příliš snadná. V českých, tedy alespoň v brněnských a pražských knihovnách, ho téměř nenajdeme. Není k dispozici ani v knihovně Historického ústavu MU ani v Moravské zemské knihovně. Na internetu jsou zpřístupněny všechny články, které, kdy vyšly ovšem většina z nich za minimálně registrační poplatek, bezplatně jsou pouze některé z nich. Zpřístupněny jsou pouze abstrakty a nedávno vydané články. Členům EHA je časopis poskytován zdarma kompletně. Jinak jsou ale stránky Cambridgeské univerzity velmi dobře a přehledně koncipovány, vedle jednotlivých článků a informací o vědecké činnosti se můžeme například také dozvědět, jaké články jsou nejstahovanější a nejčtenější a také, které články lidé například nejvíce sdílí nebo citují.

³ CUP – Cambridge University Press; nakladatelství založeno v Anglii Jindřichem VIII. roku 1534, nejstarší nakladatelství na světě a druhé největší univerzitní nakladatelství (po Oxfordském akademickém nakladatelství)

5. Nejčastější témata

Po provedení analýzy nejčastěji vyskytujících se témat jsem dospěla k následujícím závěrům:

Bezpochyby nejčastějším a nejdiskutovanějším tématem je problematika průmyslové revoluce a s ní spojené industrializace. Pohybujeme se tedy na počátku období moderních dějin. Různé studie rozebírají tuto tematiku v různých zemích, většinou však s ohledem na globální fungování ekonomiky. Na druhém místě je tematika otroctví a ekonomické změny s otroctvím spojené. Dále zde najdeme řadu článků, které se zabývají mezikontinentálním, především tedy trans-atlantickým obchodem a také americkým bankovníctvím; speciálním tématem jsou také ekonomické proměny s přímou vazbou k New Yorkské metropoli. Obě světové války najdeme v časopise ve zhruba stejném zastoupení. Regionálně se nejčastěji pohybujeme v Severní Americe, což je pochopitelné, vzhledem k zázemí časopisu. Dále se však spousta článků vztahuje k území Afriky i oblasti Středního a Blízkého východu. Čas od času se vyskytne nějaký článek o kanadském či jihoamerickém prostředí. Časté jsou však články s evropskou tematikou. Zde vede rozhodně Německo a Velká Británie v závěsu s Francií. Několik článků se věnuje také historii ruského impéria a severoevropských států (Pobaltí, Benelux). Ze zbylých částí světa se občas objevují články teritoriálně orientované na Japonsko nebo Indii. Japonsko v souvislosti s proměnami po druhé světové válce, Indie zase s ohledem na britskou nadvládu. Ostatní světové regiony jako například střední či východní a jihovýchodní Asii, jižní a východní Evropu nebo Austrálii v tématech nejdeme jen velice zřídka či vůbec. S pomocí vyhledávače jsem se pokusila najít také články vztahující se teritoriálně k našemu území. Našla jsem pouze dva. První se týká chudoby a industrializace v českých zemích, druhý industrializace a bankovníctví v Rakousko-Uhersku.

Je také nutno zmínit, že většina studií pracuje s tématy v globálním měřítku. Autoři se vždy snaží rozebrat daný konkrétní problém a zařadit jeho příčiny i důsledky do celosvětového, makro-regionálního (a makro-ekonomického) kontextu.

Lze tedy říci, že časopis je dobrým zdrojem informací pro historika, který se hodlá zabývat celosvětovými problémy se zaměřením na anglosaský svět, popřípadě na ekonomickou historii v Německu a v afrických zemích. Pro badatele s užším regionálním zaměřením však není tento časopis, coby zdroj informací, příliš vhodný.

6. Nejvýznamnější a nejčtenější příspěvky

Nyní bych ráda na příkladu konkrétního článku ukázala, v jakém duchu se nese zaměření časopisu a jeho současně nejdiskutovanější témata.

Osobně se mi zdá velmi atraktivním spojení historie, ekonomie a geografie. Propojení těchto tří oborů v sobě nese mnoho zajímavostí. Proto jsem pro ukázkou multidisciplinárního zaměření časopisu vybrala článek profesora Baltimorské univerzity, specialisty na

problematiku otrokářství, Nicolase Radburna, věnující se počátkům mezinárodního obchodu a tzv. geografii otroctví.

Název článku, který budu analyzovat, zní: *Keeping „the wheel in motion“: Trans – Atlantic Credit Terms, Slave Prices, and the Geography of Slavery in the british Americas, 1755 – 1807* a byl publikován v září tohoto roku. Téma se sice týká teprve úplných počátků moderních dějin, charakteristiku časopisu však, dle mého názoru, prokazuje dokonale.

Nicola Radburn se v článku zabývá v podstatě vznikem nového propracovaného finančního systému, na jehož principech funguje dálkový obchod dodnes. Klíčovým pojmem je výraz „*bills in the bottom*“ v překladu *náložní list*, neboli v dnešní terminologii *konosament*. Tento cenný papír se na konci 18. a začátkem 19. století stává hnací silou celé ekonomiky důležitým milníkem ekonomických dějin a základním pokrokem v oblasti finančnictví v mimoevropském měřítku. Tuto hnací sílu vyjadřuje právě výraz „*keeping the wheel in motion*“, tedy *setrvávání kola v pohybu*, což v podstatě vyjadřuje *tytéž peníze v neustálém oběhu*.

Celý proces otrokářství se vyvíjel velmi dlouho, už od samých počátků zámořských objevů. Koncem 18. století však začíná masivně přibývat britských obchodníků, kteří vidí potenciál v prodeji otroků z afrických kolonií na americké plantáže. Samotní obchodníci však nemají prostředky na to, aby uskutečnili nejpodstatnější věc tohoto obchodu, tedy přepravu. Situaci však velmi jednoduše vyřešili tím, že se na transportu domluvili s kapitány lodí, kteří pravidelně převáželi zboží mezi americkým a evropským kontinentem, do něhož spadala nakonec i oblast kolonií. Kapitán lodi tedy přebírá odpovědnost za odvoz otroků a dovoz peněz, které za něj od amerického plantážníka dostane. Samozřejmě mu přitom náležela určitá procenta ze zisku. Kapitán tedy do svého podpalubí po cestě kolem Afriky přibral smluvený počet otroků – zde se utvořil pojem „*bills in the bottom*“, který v doslovném překladu představuje něco jako směnku v podpalubí (ten tzv. *náložní list*). Při nakládání otroků vypsál vždy kapitán vlastníkově otroků právě zmiňovaný *náložní list*, jako stvrzenku o tom, že otoky přebírá a nyní se zaručuje za jejich přepravu a zpětný dovoz peněz (dodnes toto potvrzení vydává dopravce zboží).

V takovémto systému začínají ale postupem času vidět velký potenciál také britští bankéři. Banky vynalezly a nabídly otrokáři možnost, že se zaručí za kapitána lodi, tedy přepravce otroků a v případě jeho selhání (situace, kdy nepřiveze zpět ani neprodané otroky ani peníze), přebírá banka vymáhání dluhu na sebe. Dluh se tak stává oficiálním postihem, jenž nepřispívá k dobré společenské reputaci dlužníka a původní obchodník je okamžitě odškodněn bankou a zbaven starostí. Zaručení bylo tedy výhodné pro otrokáře, který tak získával jistotu, pro kapitána lodi, který získává větší věrohodnost a důvěru obchodníka a nakonec i pro banku, která se tak stává součástí nového finančního systému, z něhož později velmi těží.

S rozšířením a zaběhnutím prodeje otroků totiž začalo často docházet k situacím, že plantážník, ač na svém pozemku pracovní sílu potřeboval, nebyl schopen vyplatit převozníkovi peníze za všechny otoky bezprostředně po jejich dovozu. V takové situaci vydal kapitánovi dluhopis, samozřejmě s procentem přírážky nebo řekněme úroku (takovouto

formu obchodu také známe dodnes – je jím situace, kdy firma vystaví zákazníkovi fakturu) a až peníze (za pomoci přivezené pracovní síly) vydělal, splatil je otrokáři.

Takto však obchod fungoval pouze do chvíle, kdy na americké plantážníky dolehla tabáková krize. Stalo se tak na přelomu století. Plantážník tak přichází o finanční prostředky a svému dodavateli, obchodníku s otroky, prodlužuje dobu splatnosti vydaného dluhopisu. V situaci, kdy má otrokář takovýchto nesplacených dluhopisů větší množství, začíná už prodělávat. A v této chvíli na scénu opět přichází britské banky.

Od otrokářů začínají odkupovat nesplacené dluhopisy, samozřejmě za cenu o něco nižší, než je cena dluhopisu. O tuto částku očesaný zisk si tedy rozdělí poměrně kapitán s obchodníkem a peníze tak mají vyplaceny hned a nemusí čekat, až je plantážník někdy v budoucnu pošle. Zisk bank z nákupu dluhopisů byl obrovský. Samozřejmě docházelo také k situacím, kdy plantážník zkrachoval a dluhopis nikdy nezaplátil. Kvůli takovýmto případům se postupně začíná profilovat síť více a méně perspektivních míst pro obchod s otroky. Někteří plantážníci si získávají dobré jméno včasným a spolehlivým splácením všech dluhopisů, jiní naopak. Díky četným americkým krizím, nebyla řada dluhopisů nikdy splacena.

V případě, že banky vlastnily již nadbytek nesplacených dluhopisů, jejich peníze stály někde v nedohlednu, takže už odmítaly přikupovat další (nespolehlivé) papíry. Prací otrokáře bylo tedy postupně také vytipovat dobré místo pro dovoz otroků tak, aby byla banka pod vidinou jistého příjmu ochotna dluhopis odkoupit. Postupně se nejspolehlivějšími regiony stávají Jižní Karolína a Jamajka, kterých se krize nikdy výrazně nedotkla, a kde byla téměř vždy stoprocentní záruka, že obchod proběhne v pořádku. Proto se tyto dva regiony postupně staly středem zájmu obchodníků s otroky. V tom spočívá právě v úvodu zmíněná geografie otroctví.

Pokud byla splněna podmínka správné volby spolehlivého plantážníka, byl tento systém velice výdělečný. Byl dokonce natolik lukrativní, že stejným způsobem začínají již na začátku 19. st. obchodovat také otrokáři z Francie a Holandska. Jejich bankovní systém však nebyl natolik propracovaný, aby si mohli dovolit prodávat své dluhopisy doma, a tak tyto cenné papíry končily také v rukou britských bankéřů. To znamenalo další obrovské zisky do britské královské pokladny a výrazné posílení ekonomické situace v celé Británii. Systém samozřejmě čas od času selhával na prodlužování doby splatnosti dluhopisů, proto se postupně zavádí určité limity a dochází k preferenci prodeje otroků pouze bohatším plantážníkům, kteří představují větší jistotu. Vzniká tak dodnes fungující systém mezinárodního obchodu a transportu zboží.

Většina historiků i ekonomů se shoduje, že tento systém položil základní stavební kámen fungování mezinárodního obchodu tak, jak jen známe dodnes. Ekonomika učinila v tomto období obrovský skok a posunula lidstvo zase o krok vpřed. V této souvislosti je tedy možné vidět také pozitivní dopady nehumánního otrokářského systému na naši společnost.

Závěrem ještě považuji, za předmětné uvést aktuálně nejčtenější⁴ článek. Je jím studie „*You're in the Army Now:*“ *The Impact of World War II on Women's Education, Work,*

⁴ Dle databáze internetového portálu Cambridgeské univerzity

and Family, jejímž autorem je Taylor Jaworski, který působí jako profesor na Queen's University v Kingstonu. Studie byla publikována v březnu 2014, a jak název napovídá, řeší problematiku druhé světové války a jejím dopadu na specifickou sociální skupinu, jíž jsou v tomto případě ženy. Studie ukazuje, jak mobilizace mužů způsobila pokles pracovní síly na úkor angažovanosti žen a rodiny a také, jak se ženy až po válce v rámci tzv. „*quiet revolution*“, tedy *tiché revoluce* začaly objevovat výhody vzdělávání a práce.

Použitá literatura

The Journal of Economic History: Journals. *Cambridge University Press*, Cambridge Journals online [online]. Cambridge: CUP, 2015 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://journals.cambridge.org/action/displayJournal?jid=JEH>

The Journal of Economic History. *ECONOMIC HISTORY ASSOCIATION* [online]. Tuscon: EHA, 2015, [cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <https://eh.net/eha/publications/the-journal-of-economic-history/>

Nicolas Radburn. *JOHNS HOPKINGS. Johns Hopkins University, Department of History* [online]. Baltimore, 2015 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://history.jhu.edu/directory/nicholas-radburn/>

Ann M. Carlos. *UNIVERSITY OF COLORADO BOULDER: Economics* [online]. Colorado, 2015 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.colorado.edu/economics/people/faculty/carlos.html>

Paul Rhode. *UNIVERSITY OF MICHIGAN: Population Studies Center* [online]. Michigan: Michigan Population Studies Center, 2015 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z: http://www.psc.isr.umich.edu/people/profile/874/Paul_W_Rhode

RADBURN, Nicolas: *Keeping „the wheel in motion“: Trans – Atlantic Credit Terms, Slave Prices, and the Geography of Slavery in the british Americas, 1755 – 1807*, The Journal of Economic History 75, 2015, s. 660 – 689.

JAWORSKI, Taylor: „*You're in the Army Now:*“ *The Impact of World War II on Women's Education, Work, and Family*, The Journal of Economic History 74, 2014, s. 169 - 195.

GAY, Edwin: *The Task of Economic History 1*, The Journal of Economic History 1, Supplementum 1, 1941, s. 9 – 16.